

**Лекційні матеріали до тренінгового навчального курсу для працівників
державних органів та посадових осіб місцевого самоврядування
«ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»**

Зміст

1. Засади антикорупційної політики в Україні	
1.1. Міжнародні стандарти у сфері запобігання і протидії корупції	4
1.2. Роль і місце Національного агентства з питань запобігання корупції в системі антикорупційних органів України	9
1.3. Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації	13
1.4. Антикорупційна програма державного органу як інструмент антикорупційного менеджменту державної організації	16
1.5. Механізми запобігання і протидії корупції та коло осіб, на яких вони поширюються	18
1.6. Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики	24
1.7. Антикорупційне навчання	29
2. Фінансовий контроль та моніторинг способу життя	
2.1. Нормативно-правове забезпечення декларування в Україні	32
2.2. Суб'єкти декларування	33
2.3. Типи декларацій	35
2.4. Інформація, що зазначається в деклараціях та правила їх заповнення	37
2.5. Особливості роботи системи електронного декларування, підтримка комунікації з декларантами. Облік та оприлюднення декларацій	42
2.6. Види контролю декларацій	45
2.7. Повна перевірка декларацій	45
2.8. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування	46
2.9. Додаткові заходи здійснення фінансового контролю	47
2.10. Особливості здійснення заходів фінансового контролю стосовно окремих категорій осіб	48
2.11. Відповідальність за порушення вимог фінансового контролю	48
3. Дотримання законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції	
3.1. Законодавчі основи, які регулюють питання конфлікту інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції. Потенційний і реальний конфлікт інтересів. Суб'єкти здійснення контролю за дотриманням законодавства про конфлікт інтересів	50

3.2.	Заходи недопущення виникнення конфлікту інтересів	51
3.3.	Врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суб'єктів, визначених Законом України «Про запобігання корупції». Способи врегулювання конфлікту інтересів	52
3.4.	Дотримання законодавства щодо інших обмежень із запобігання корупції. Особливості притягнення осіб до відповідальності за порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності чи за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків	56
3.5.	Особливості притягнення осіб до відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Способи здійснення контролю за дотриманням законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції	61
3.6.	Впровадження стандартів доброчесності	64
4.	Етичні стандарти поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняних до них осіб	
4.1.	Імплементация міжнародних етичних стандартів поведінки державних службовців у національне законодавство	65
4.2.	Вимоги до поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняних до них осіб	67
5.	Викривачі корупції. Гарантії захисту викривачів за законодавством України	
5.1.	Міжнародний досвід у сфері захисту викривачів	70
5.2.	Впровадження інституту викривачів в Україні. Поняття «викривач»	72
5.3.	Забезпечення в державних органах та органах місцевого самоврядування умов для повідомлень їх працівниками (викривачами) про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» (спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку)	73
5.4.	Порядок отримання та обробки повідомлень про корупцію в державних органах та органах місцевого самоврядування. Розгляд повідомлень (в тому числі анонімних)	74
5.5.	Роль Національного агентства з питань запобігання корупції в механізмі захисту викривачів. Гарантії захисту викривачів за законодавством України: анонімність та нерозголошення інформації щодо викривачів; захист за наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів або їх близьких осіб; захист трудових прав викривачів; захист прав викривачів у адміністративному та цивільному процесі	75
6.	Окремі аспекти функціонування уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції	

- 6.1. Організаційно-правові засади забезпечення діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції: порядок утворення підрозділів, визначення їх організаційного статусу; критерії щодо визначення штатної чисельності працівників уповноважених підрозділів 77
- 6.2. Планування роботи, завдання, повноваження та права таких підрозділів, в тому числі в підконтрольних (підзвітних) територіальних органах, підприємствах, установах, організаціях 81
- 6.3. Окремі аспекти взаємовідносин уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції з Кабінетом Міністрів України та Національним агентством з питань запобігання корупції 84

1. Засади антикорупційної політики в Україні

1.1. Міжнародні стандарти у сфері запобігання і протидії корупції

Ефективна боротьба проти корупції в Україні потребує належного законодавчого забезпечення, формування дієвої системи державних органів, забезпечення належного координування формування та реалізації антикорупційної політики, превентивних заходів запобігання корупції. Розбудова такої інституційної системи повинна відповідати міжнародним стандартам і передовій світовій практиці.

Україна приєдналася до міжнародного антикорупційного руху, ратифікувавши низку міжнародно-правових документів і розробивши на їхній основі національне антикорупційне законодавство. Громадянське суспільство визнало антикорупційну реформу найбільш нагальною в нашій державі, спрямовану на узгодження антикорупційного законодавства з міжнародними, зокрема європейськими стандартами.

Початком розвитку міжнародно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією можна вважати прийняття 15 грудня 1975 року резолюції Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX). Вказаний документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі.

Визначені резолюцією завдання уточнено та деталізовано в різних документах, прийнятих у рамках ООН. Зокрема:

- резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року (A/RES/51/59);
- Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» (1996 р.);
- Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.);
- Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.) містить рекомендації, дотримання яких державними посадовими особами необхідне для належного виконання ними службових обов'язків [3].

Зазначені документи мають рекомендаційний характер, однак вони відіграли ключову роль у підготовці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти запобігання та протидії корупції.

Нині Україна є учасницею низки міжнародних договорів і конвенцій, що мають обов'язковий характер.

На сьогодні головним документом світового масштабу у цій сфері є **Конвенція ООН проти корупції** [1], прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року, яка встановила теоретичні основи для адаптації національного законодавства та визначила фундаментальні засади антикорупційної політики держав-учасниць цього міжнародного договору.

Положеннями статті 5 Конвенції передбачено низку базових заходів для Держав-учасниць, спрямованих на запобігання корупції.

Так, відповідно до Конвенції кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє і здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності.

Кожна Держава-учасниця прагне встановлювати й заохочувати ефективні види практики, спрямовані на запобігання корупції, та прагне періодично проводити оцінку відповідні правові інструменти й адміністративні заходи з метою визначення їхньої адекватності з погляду запобігання корупції та боротьби з нею.

Окрім того, норми цієї Конвенції передбачають створення спеціального органу (органів), діяльність якого спрямовано на запобігання і протидію корупції, активну участь громадськості у сфері запобігання корупції, створення кодексів поведінки службовців, зміцнення незалежності судової влади, закріплення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення та окреслення корупційних злочинів, встановлення відповідальності юридичних осіб.

У свою чергу найбільш важливими кроками Ради Європи у боротьбі з корупцією слід вважати розробку сучасних антикорупційних стандартів, європейських антикорупційних конвенцій та створення спеціалізованого контрольного органу за дотриманням антикорупційних стандартів у державах-членах Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO).

Це, зокрема, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією [4], Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [6] та Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією [5].

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією – ключовий міжнародно-правовий документ Ради Європи, що визначає обов'язкові для країн-членів підстави криміналізації корупційних дій, перелік їх, види та обсяги міжнародної правової допомоги, а також заходи з міжнародного контролю.

Мета Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією – запровадження ефективних засобів «правового захисту осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, для надання таким особам можливості захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду».

Важливим досягненням Ради Європи у боротьбі з корупцією є створення антикорупційної організації, до повноважень якої належить контроль за дотриманням усіх антикорупційних конвенцій Ради Європи – Групи держав проти корупції (GRECO).

Основна мета GRECO – оцінка рівня корупції в державах-членах організації, виявлення недоліків у національних механізмах боротьби з корупцією, підтримка в проведенні необхідних законодавчих та інституційних реформ у цій сфері, здійснення контролю за виконанням угод і правових документів, прийнятих Радою Європи відповідно до програми дій проти корупції.

Процедура оцінювання GRECO включає збирання інформації через запитальники, візити груп експертів GRECO до країни оцінювання для збирання додаткової інформації через зустрічі з високопосадовцями, представниками організацій, включаючи неурядові, установ, що відіграють ключову роль у країні оцінювання, та написання оцінного звіту.

Приєднавшись до GRECO, Україна зобов'язалася брати участь у процесі взаємної оцінки у рамках Групи, і на сьогодні історія відносин України та GRECO складається вже з кількох результативних етапів співпраці.

У травні 2009 року на пленарному засіданні GRECO було затверджено звіт щодо виконання Україною антикорупційних рекомендацій цієї міжнародної організації, якому передували оцінний візит і відповідні консультації експертів GRECO з представниками органів державної влади. Ці рекомендації надано Україні за результатами Першого та Другого раундів оцінки. Їх було присвячено діяльності спеціалізованих органів, які займаються запобіганням корупції, питанням імунітету посадових осіб щодо кримінального переслідування, а також питанням виявлення, вилучення та конфіскації доходів та іншого майна, отриманих внаслідок корупції, запобігання корупції в системі державного управління, відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини.

У рамках Третього раунду оцінювання України у квітні 2011 року відбувся візит експертів GRECO до України, під час якого вивчено ситуацію щодо імплементації в українське законодавство положень Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією та Додаткового протоколу до неї, а також висловлено низку суттєвих зауважень щодо вітчизняного кримінального законодавства, яке встановлює відповідальність за вчинення корупційних діянь.

Аналогічний механізм взаємної оцінки використовують для контролю за дотриманням та імплементацією положень Конвенції ООН проти корупції.

Україна у сфері запобігання та протидії корупції тісно співпрацює з Організацією економічного та соціального розвитку (ОЕСР) – міжнародна організація, членами якої на сьогодні є 34 країни. За впливом ОЕСР належить до трійки провідних світових економічних установ, поряд з Міжнародним валютним фондом і Світовим банком.

Співробітництво між Україною та ОЕСР започатковано 1997 року підписанням Кабінетом Міністрів України та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів і пільг, які надає ОЕСР на території України. Угоду ратифіковано Верховною Радою України у липні 1999 року (Закон України від 07 липня 1999 року № 850-XIV).

У рамках ОЕСР створено Антикорупційну мережу для країн Східної Європи і Центральної Азії, яка є однією із зовнішніх програм ОЕСР і націлена на просування високих стандартів боротьби з корупцією в країнах, які не є членами ОЕСР, за допомогою обміну досвідом, взаємного навчання та вироблення передової практики. Для досягнення вказаної мети Мережа організовує ряд заходів, включаючи Загальні збори та семінари експертів, проведення досліджень і підготовку аналітичних звітів, а також субрегіональні ініціативи.

У рамках роботи ОЕСР 2003 року представники урядових делегацій Азербайджану, Вірменії, Грузії, Російської Федерації, Таджикистану та України схвалили **Стамбульський план дій боротьби з корупцією** Антикорупційної мережі для Східної Європи та Центральної Азії ОЕСР.

Основні принципи Стамбульського плану дій – розвиток ефективної і прозорої системи державної служби, посилення боротьби з хабарництвом і забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі громадськості у реформах [48].

Реалізація Стамбульського плану дій передбачає огляди національного законодавства та інститутів для боротьби з корупцією і поточний моніторинг виконання рекомендацій, що стосуються реалізації положень Конвенції ООН проти корупції та інших міжнародних стандартів, прописаних в інструментах ОЕСР і Ради Європи. Результати обговорюють на регіональних зустрічах і публікують у відповідних доповідях.

Процедура оцінювання в рамках Стамбульського плану дій включає в себе збирання інформації через опитувальник, візити груп експертів до країни оцінювання з метою збирання додаткової інформації через зустрічі з високопосадовцями, представниками організацій, установ, що відіграють ключову роль у країні оцінювання, та написання оцінного звіту.

Зокрема проведено три повних цикли оглядів: перший у 2004–2007 роках, другий у 2008–2012 роках і третій у 2013–2015 роках.

Стамбульський план дій не містить власних антикорупційних стандартів, однак слугує ефективною основою для комплексної і цілеспрямованої реалізації наявних конвенцій, інших міжнародних стандартів і передової практики.

На виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань та у зв'язку з необхідністю приведення положень національного законодавства до міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії корупції прийнято низку надзвичайно важливих законів у цій сфері, зокрема:

- щодо криміналізації всіх проявів корупційних діянь 2013 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність зі стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» [22];

- щодо запровадження дієвого механізму конфіскації майна та доходів, отриманих від корупційних діянь 2013 року, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [23];

- щодо встановлення відповідальності юридичних осіб за злочини 2013 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» [24];

- щодо створення ефективної антикорупційної спеціалізації в правоохоронній системі шляхом створення законом автономного спеціалізованого органу з антикорупційних розслідувань 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [26];

- щодо комплексного реформування системи запобігання корупції відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав 2014 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання корупції» [28].

Цей Закон став інструментом імплементації в національне законодавство положень статті 6 Конвенції ООН проти корупції щодо забезпечення створення та функціонування органу з питань антикорупційної політики.

Крім того, з урахуванням міжнародних стандартів основними складовими превентивної антикорупційної системи згідно із Законом є:

- правила формування та реалізації антикорупційної політики;
- антикорупційні обмеження (щодо використання службового становища, одержання подарунків, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, спільної роботи близьких осіб після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування);
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (види конфлікту інтересів, шляхи врегулювання);
- спеціальні антикорупційні інструменти (антикорупційна експертиза, спеціальна антикорупційна перевірка, Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, вимоги щодо прозорості та доступу до інформації);
- захист викривачів (захист осіб, які повідомляють про факти корупції від незаконного звільнення, переведення, зміни суттєвих умов трудового договору);
- відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення (кримінальна за безпосередньо корупцію (зловживання повноваженнями, незаконне збагачення тощо), адміністративна (за пов'язані з корупцією правопорушення (порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, щодо одержання дарунка (пожертви), вимог фінансового контролю тощо), дисциплінарна та цивільно-правова (за обидва види порушень);
- усунення наслідків корупційних правопорушень (скасування актів, визнання нікчемними правочинів, відшкодування збитків у судовому порядку);
- міжнародне співробітництво.

Таким чином, в умовах реформування системи запобігання корупції Україна нині сформувала законодавчу базу, яка загалом відповідає міжнародним стандартам, вироблених у міжнародних договорах, і практиці багатьох закордонних держав.

1.2. Роль і місце Національного агентства з питань запобігання корупції в системі антикорупційних органів України

Після ратифікації Україною Конвенції ООН проти корупції, Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією та Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією в Україні почався процес запровадження антикорупційного законодавства та створення системи спеціалізованих антикорупційних органів, відповідальних за різні аспекти формування та реалізації державної антикорупційної політики, включаючи боротьбу з корупцією.

З прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» провідну роль у системі антикорупційних органів відведено **Національному агентству з питань запобігання корупції**, як координаційному центру антикорупційної політики в державі та органу з превентивними антикорупційними функціями.

Національне агентство як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики і є відповідальним перед Верховною Радою України та підконтрольним і підзвітним Кабінету Міністрів України [28].

Спеціальний статус Національного агентства, як колегіального органу, до керівного складу якого входять п'ять членів, обумовлений необхідністю забезпечення його від впливу та втручання в його діяльність. Це досягається завдяки таким складовим: особливим порядком відбору, призначення та припинення повноважень членів Національного агентства; особливим, встановленим законом порядком фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національного агентства; належними умовами оплати праці членів і службовців апарату Національного агентства; прозорістю його діяльності.

На відміну від Національного антикорупційного бюро, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та інших правоохоронних органів, які виявляють і розслідують корупційні злочини, **основна функція Національного агентства – запобігти їх вчиненню**. Це досягається через виявлення та усунення чинників, що дають змогу вчиняти корупційні правопорушення, контроль за дотриманням антикорупційних правил політичними партіями, чиновниками та політиками, роботу з викривачами корупції тощо.

За діяльністю Національного агентства здійснюється громадський контроль, що забезпечується Громадською радою при Національному агентстві, яку утворюється та формується Кабінетом Міністрів України з 15 осіб за результатами конкурсу.

Основні повноваження Національного агентства:

- аналіз ситуації з корупцією в Україні та розроблення на його основі Антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації, моніторинг виконання їх;
- виявлення корупційних норм у законодавстві та проектах актів;
- контроль за дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців;
- координація та надання методичної допомоги державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупціогенних ризиків у

їх діяльності, погодження та контроль виконання антикорупційних програм у цих органах;

- контроль і перевірка декларацій публічних службовців, моніторинг способу їх життя, ведення Єдиного державного реєстру таких декларацій;
- державний контроль за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів і достовірністю включених до них відомостей, затвердження розподілу виділених з державного бюджету коштів на фінансування статутної діяльності політичних партій;
- співпраця з викривачами корупції, їх правовий та інший захист;
- інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, а також залучення їх до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики.

Окрім Національного агентства спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції є **Національне антикорупційне бюро України**, яке функціонує відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», прийнятого Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – це державний правоохоронний орган, який займається *розслідуванням і розкриттям корупційних правопорушень з боку вищих посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування*; здійснює досудове розслідування злочину, вчиненого службовою особою, якщо заподіяна шкода або предмет злочину дорівнює або перевищує суму п'ятисот мінімальних заробітних плат, встановлених на день вчинення злочину; злочинів, вчинених щодо посадових осіб іноземних держав, іноземних третейських суддів, осіб, уповноважених вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадових осіб міжнародних організацій, а також членів міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та суддів і посадових осіб міжнародних судів, які передбачені статтею 369 Кримінального кодексу України (далі – КК України) (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) та статтею 369² КК України (зловживання впливом) [17].

Отже, основна функція НАБУ – протидія корупційним правопорушенням, які вчинені високопосадовцями та становлять загрозу національній безпеці України.

До підслідності НАБУ відносяться такі злочини:

- привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України);
- протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (ст. 206² КК України);
- легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України);

- нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України);
- видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (ст. 211 КК України);
- підкуп працівника підприємства, установи чи організації (щодо працівників юридичних осіб публічного права (ст. 354 КК України);
- зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України);
- декларування недостовірної інформації (ст. 366¹ КК України);
- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України);
- незаконне збагачення (ст. 368² КК України);
- пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України);
- зловживання впливом (ст. 369² КК України);
- викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України) (частина 5 ст. 216 КПК України) [17].

Детективи НАБУ з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, які належать за цією статтею до його підслідності, за рішенням Директора Національного антикорупційного бюро України та за погодженням із прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури можуть також розслідувати злочини, які віднесені до підслідності слідчих інших органів.

Для забезпечення гарантій **незалежності Національного антикорупційного бюро** нагляд над слідством, яке проводять детективи НАБУ, здійснюють працівники **Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП)**.

Правовою підставою для утворення та діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури став ухвалений 12 лютого 2015 року Верховною Радою України Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» № 198-VIII, яким внесено зміни до Закону України «Про прокуратуру», відповідно до положень якого у Генеральній прокуратурі України утворено САП.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура є самостійним структурним підрозділом Генеральної прокуратури України, на який покладається завдання здійснювати нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України, підтримувати державне обвинувачення у відповідних провадженнях, а також представляти інтереси громадянина або держави в суді у випадках,

передбачених законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями [25].

До загальної структури Спеціалізованої антикорупційної прокуратури входять центральний апарат і територіальні філії, які розташовуються в тих самих містах, в яких розташовано територіальні управління Національного антикорупційного бюро України.

Законом України «Про прокуратуру» встановлено правові засади організації діяльності САП, а також забезпечено прозорість діяльності конкурсної комісії з призначення на адміністративні посади і посади прокурорів у САП.

Так, призначення на адміністративні посади та прокурорів САП здійснює керівник САП за результатами відкритого конкурсу. Призначення на посади заступника Генерального прокурора України – керівника САП і заступників керівника САП – здійснює Генеральний прокурор України.

З 1 березня 2016 року набрав чинності Закон України «Про Державне бюро розслідувань», відповідно до положень якого **Державне бюро розслідувань (ДБР)** є центральним органом виконавчої влади, що здійснюватиме *правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, вчинених вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування; службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора України – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури*, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, *а також злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)*, крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України (розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості) [17, 31].

Утворення **Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів**, є однією з вимог ЄС у рамках виконання Плану дій щодо візової лібералізації та подальшого вступу України до ЄС.

Законом України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами» від 10 листопада 2015 року № 772-VIII визначено правові та організаційні засади функціонування зазначеного Агентства.

Відповідно до положень Закону Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, є центральним органом виконавчої влади України зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, та/або з управління активами, на які накладено арешт або які конфісковано у кримінальному провадженні [30].

Так, створення Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами закріплює на законодавчому рівні інституційний механізм розшуку активів, які підлягають арешту, їх повернення та управління, а також забезпечує невідворотність покарання за кримінальні корупційні злочини – позбавляє можливості отримувати дохід від злочинно набутих активів.

Національне агентство здійснює управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, зокрема, *грошовими коштами, банківськими металами, рухомим та нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами, вартість яких дорівнює або перевищує 200 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року* (ст. 19–21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами»).

1.3. Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації

Законом України «Про запобігання корупції» визначено положення щодо формування та реалізації антикорупційної політики. Серед іншого закріплено правило про затвердження Верховною Радою України ключового документа у сфері антикорупційної політики – Антикорупційної стратегії. Передбачено також запровадження проведення щорічних парламентських слухань щодо ситуації з корупцією в державі, схвалення Урядом і Верховною Радою України національної доповіді щодо реалізації антикорупційної політики.

Варто зазначити, що прийняття Антикорупційної стратегії – один із пріоритетів держави для створення дієвої системи запобігання корупції, визначення основних напрямів її діяльності на довгострокову перспективу, розроблення комплексних заходів для протидії цьому негативному явищу, а також виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків.

Антикорупційну стратегію розробляє Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) на основі аналізу ситуації щодо корупції. В подальшому Національне агентство забезпечує моніторинг, координацію та оцінку ефективності її виконання [28].

Антикорупційна стратегія є рамковим стратегічним документом, що містить чітку програму дій, спрямованих на зниження рівня корупції, а також визначає принципи, мету, завдання, пріоритети, механізми та очікувані результати реалізації державної антикорупційної політики в Україні.

Правовою основою розробки та реалізації Антикорупційної стратегії є Конституція України, Закон України «Про запобігання корупції», інші закони України та міжнародні конвенції, ратифіковані Україною, що визначають засади антикорупційної політики держави.

Оцінку стану виконання Антикорупційної стратегії здійснюють на підставі **щорічного звіту стану виконання Антикорупційної стратегії**. Звіт про стан

виконання Антикорупційної стратегії включають до **національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики**, проект якої подає Національне агентство до Кабінету Міністрів України не пізніше 1 квітня.

Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики – це основний документ аналізу політики, який узагальнює всі дані щодо корупції в державі та надає рекомендації щодо розвитку антикорупційної політики України.

Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті Верховної Ради України.

У національній доповіді мають відобразитися такі відомості:

- 1) статистичні дані про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;
- 2) узагальнені результати антикорупційної експертизи нормативно-правових актів і проектів нормативно-правових актів;
- 3) інформація про результати виконання органами державної влади заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва;
- 4) узагальнений аналіз ситуації щодо корупції;
- 5) звіт про стан виконання Антикорупційної стратегії;
- 6) висновки та рекомендації.

Вперше в Україні Антикорупційну стратегію затверджено Законом України **«Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки»**, де відображено практичну імплементацію положень нового антикорупційного законодавства та визначено основні напрями, засади реалізації державної антикорупційної політики до 2018 року та план дій з його виконання.

Так, вказана Антикорупційна стратегія спрямована на вирішення проблемних питань за такими основними напрямками: формування та реалізація державної антикорупційної політики; запобігання корупції; покарання за корупцію та формування негативного ставлення до корупції [27].

Кожен з цих напрямів окреслює проблеми у вказаній сфері, а також визначає напрями та окреслює в загальних рисах заходи, яких потрібно вжити для їх вирішення.

Конкретні заходи щодо виконання визначених **Антикорупційною стратегією завдань реалізуються шляхом прийняття та виконання державної програми**, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України (ст. 18 Закону України «Про запобігання корупції»).

Державна програма підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків і рекомендацій парламентських слухань щодо національного звіту про стан справ з корупцією.

На сьогодні комплекс таких заходів визначений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265, якою затверджена **«Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні**

(Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» (далі – Програма). Основною метою цього документа є створення ефективної загальнодержавної системи запобігання та протидії корупції на основі нових засад формування та реалізації антикорупційної політики.

Реалізація вказаної Програми повинна:

- забезпечити формування та реалізацію державної антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинники, які її обумовлюють, впровадити ефективний моніторинг і координацію реалізації антикорупційної політики незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства;
- зменшити вплив корупціогенних ризиків на діяльність органів законодавчої влади, посилити громадський контроль за їхньою діяльністю;
- створити ефективні механізми запобігання корупції, конфлікту інтересів, порушенню етичних стандартів поведінки та забезпечити контроль за дотриманням правил щодо доброчесності особами;
- посилити ефективність діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення, забезпечити ефективну роботу Національного антикорупційного бюро України;
- сприяти усуненню корупційних передумов ведення бізнесу, сформувати нетолерантне ставлення бізнесу до корупції;
- розширити можливості для доступу до суспільно важливої інформації;
- сформувати в суспільстві ідеї нетерпимості до корупції, підвищити рівень довіри населення до влади;
- забезпечити виконання рекомендацій міжнародних антикорупційних моніторингових механізмів, зокрема у рамках моніторингового механізму Конвенції ООН проти корупції, Групи держав проти корупції (GRECO), Антикорупційної мережі Організації економічної співпраці та розвитку для Східної Європи та Центральної Азії, імплементацію критеріїв у рамках виконання Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами [36].

1.4. Антикорупційна програма державного органу як інструмент антикорупційного менеджменту державної організації

Із прийняттям Верховною Радою України та введенням в дію Закону України «Про запобігання корупції» в Україні сформовано нову систему планування запобігання та виявлення корупції.

Одним із основних механізмів запобігання корупції в діяльності органів влади є прийняття антикорупційних програм.

Саме з прийняттям вказаного Закону на законодавчому рівні визначено загальні вимоги до антикорупційних програм, зміст і порядок їх прийняття, а також повноваження Національного агентства щодо погодження антикорупційних програм.

Основною метою антикорупційних програм є впровадження комплексної системи заходів щодо запобігання і протидії корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування, планування та координація їх діяльності в процесі реалізації антикорупційної політики, а також здійснення правових, соціально-економічних, організаційно-управлінських і практичних заходів, спрямованих на ефективне запобігання корупції.

У процесі практичної реалізації антикорупційної програми державні органи та органи місцевого самоврядування повинні здійснити цілеспрямовану та ефективну роботу із запобігання корупції, підвищити рівень професійної етики та мінімізувати наслідки, які можуть спричинити корупційні правопорушення чи правопрушення, пов'язані з корупцією.

Статтею 19 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено перелік суб'єктів – органів влади, в яких така програма обов'язково приймається і погоджується з Національним агентством.

Антикорупційні програми приймають в:

Адміністрації Президента України, Апараті Верховної Ради України, Секретаріаті Кабінету Міністрів України, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Генеральній прокуратурі України, Службі безпеки України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, обласних, Київській і Севастопольській міських державних адміністраціях, державних цільових фондах – затвердженням їхніми керівниками;

Апараті Ради національної безпеки і оборони України – затвердженням Секретарем Ради національної безпеки і оборони України;

Національному банку України – затвердженням Правлінням банку;

Рахунковій палаті, Центральній виборчій комісії, Вищій раді юстиції, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласних радах, Київській і Севастопольській міських радах, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим – затвердженням їхніми рішеннями.

Відповідно до положень зазначеного Закону Антикорупційні програми повинні визначати засади загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також з виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми.

Обов'язковою складовою антикорупційної програми є оцінка корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують, та умови, що їм сприяють, а також заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси.

Визначення поняття корупційного ризику наведено у Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, яка затверджена рішенням Національним агентством від 02 грудня 2016 року № 126 (zareestrowane в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2016 року за № 1718/29848).

Корупційним ризиком визначається ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопрушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань.

Методологія також визначає комплекс правил і процедур щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності органів влади, встановлює єдиний підхід до організації роботи з оцінки корупційних ризиків, що виникають при реалізації ними своїх повноважень, закріплює принцип ідентифікації корупційних ризиків, який

передбачає визначення та класифікацію корупційних ризиків за категоріями та видами.

Зокрема, за категоріями корупційні ризики поділяються на:

зовнішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків не пов'язана з виконанням органом влади відповідних функцій та завдань).

внутрішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків безпосередньо пов'язана з організаційно-управлінською діяльністю в органі влади відповідно до покладених на нього функцій і завдань).

За видами корупційні ризики можуть бути:

нормативно-правові (відсутність, суперечність або нечітка регламентація у законодавстві положень щодо виконання органом влади функцій та завдань);

організаційні (невизначення або нечітке визначення процедур виконання органом влади функцій та завдань);

кадрові;

фінансово-господарські;

адміністративні;

контрольно-наглядові тощо.

Оцінка корупційних ризиків, як і заходи щодо їх усунення, не повинні носити формальний характер, і мають бути направлені на реальне зменшення рівня корупції в усіх сферах діяльності органу влади.

Поряд з цим, заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків мають полягати у визначенні можливих механізмів протидії та запобігання корупційним ризикам, містити пропозиції щодо шляхів їх реалізації та спрямовані на ліквідацію або мінімізацію умов (причин) виникнення корупційних ризиків.

Приклади заходів з усунення корупційних ризиків наведені в Методичних рекомендаціях щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, які затверджені рішенням Національного агентства № 31 від 19 січня 2017 року.

Зокрема, до таких заходів можна віднести:

усунення корупціогенних факторів в законодавчих та інших нормативно-правових актах;

стандартизація і оптимізація усіх процесів, розробка стандартних процедур стосовно ключових функцій з чітким описом виконання функцій та розмежуванням відповідальності і повноважень;

відокремлення та розмежування несумісних функцій або таких, які у своїй сукупності створюють можливості для вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

детальний опис повноважень, функцій та прав посадових осіб органу влади усіх рівнів, відповідальності та контролю за їх здійсненням;

розподіл управлінських обов'язків та реалізація політики щодо звітності та процесу ухвалення колегіальних рішень;

детальне документування процесу ухвалення рішень;

впровадження внутрішніх кодексів поведінки, з механізмами попередження, виявлення та врегулювання конфлікту інтересів, а також обмежень та правил щодо одержання подарунків, переваг, пільг, іншої зовнішньої (благодійної) допомоги тощо.

Також, невід'ємною складовою антикорупційних програм повинні бути такі механізми із запобігання корупції:

навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування;

процедури щодо моніторингу, оцінки виконання та періодичного перегляду програм.

Слід зазначити, що положеннями Закону України «Про запобігання корупції» передбачено обов'язок прийняття юридичними особами, які відповідають критеріям визначеним у статті 62 Закону, антикорупційних програм.

Питання щодо прийняття та дотримання антикорупційних програм юридичних осіб визначено в розділі X Закону України «Про запобігання корупції».

1.5. Механізми запобігання і протидії корупції та коло осіб, на яких вони поширюються

Механізми правового регулювання запобігання та протидії корупції – це сукупність юридичних засобів (засобів впливу), за допомогою яких забезпечують реалізацію антикорупційної політики держави.

Законодавством України у сфері запобігання корупції встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями, обов'язками та вимогами до поведінки суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції». Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів, які запобігають вчиненню корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог зазначеного Закону.

Статтею 3 зазначеного Закону передбачено вичерпний перелік осіб, що визнаються суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону.

Вказані суб'єкти поділено на три великі групи:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) особи, яких для цілей цього Закону прирівнюють до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією.

Відмінність цих груп полягає у різному обсязі обов'язків, обмежень і вимог, насамперед щодо етичної поведінки, покладених на них Законом.

Так, на **першу групу** поширюється переважна більшість обов'язків, обмежень і вимог.

На **другу групу** поширюються окремі види обов'язків, обмежень і вимог.

*Для прикладу. **Обов'язки:*** запобігати одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними, запобігати та врегулювати конфлікт інтересів, запобігати конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи

корпоративних прав, подавати декларації (на посадових осіб юридичних осіб публічного права).

Обмеження: щодо використання службових повноважень чи свого становища, щодо одержання подарунків, доступу до інформації.

Вимоги до правил етичної поведінки, зокрема в частині: додержання вимог закону та етичних норм поведінки, політичної нейтральності, неупередженості, компетентності та ефективності, нерозголошення інформації, утримання від виконання незаконних рішень чи доручень (на посадових осіб юридичних осіб публічного права).

Своєю чергою до **третьої групи** застосовують лише окремі обмеження, наприклад щодо використання службових повноважень чи свого становища.

Положеннями Закону України «Про запобігання корупції» передбачено такі механізми запобігання та протидії корупції:

1) обмеження для суб'єктів, на яких поширюється його дія (щодо використання службових повноважень чи свого становища, щодо одержання подарунків, щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, обмеження щодо спільної роботи близьких осіб);

2) зобов'язання щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Так, Закон виділяє заходи зовнішнього (керівником) та самостійного (працівником) врегулювання конфлікту інтересів. Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів може здійснюватися шляхом: усуненням особи від виконання завдання, вчиненням дій, прийняттям рішення чи участі в його прийнятті; обмеженням доступу особи до інформації; переглядом обсягу службових повноважень особи; застосуванням зовнішнього контролю; переведенням або звільненням особи у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів. У свою чергу самостійне врегулювання конфлікту інтересів не обмежується конкретним переліком способів, головне, щоб працівник у законний спосіб позбувся приватного інтересу, який зумовлює конфлікт інтересів.

Окремо варто пам'ятати, що у статті 35 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3) правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових чи представницьких повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог;

4) процедури фінансового контролю (подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та проведення їх перевірки Національним агентством);

5) державний захист викривачів – осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції та повідомляють про порушення вимог цього Закону іншою особою. Закон передбачає, що особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії

корупції, перебувають під захистом держави. За наявності загрози їх або їхніх близьких родичів життю, житлу, здоров'ю та майну, у зв'язку зі здійсненим повідомленням про порушення вимог цього Закону, правоохоронні органи можуть застосувати до них правові, організаційно-технічні та інші, спрямовані на захист від протиправних посягань, заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;

б) відповідальність за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень (кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність). У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовують заходи кримінально-правового характеру;

7) інші механізми запобігання і протидії корупції, а саме:

- **заборона на одержання пільг, послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування.**

Відповідно до статті 54 Закону України «Про запобігання корупції» державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування забороняється одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошові кошти або інше майно, нематеріальні активи, майнові переваги, пільги чи послуги, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України.

Серед іншого такими випадками є подарунки, одержані особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (частина 3 ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції»).

Незаконне одержання від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошових коштів або іншого майна, нематеріальних активів, майнових переваг, пільг чи послуг за наявності підстав призводить до відповідальності відповідних посадових осіб державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування договорами, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України;

- **проведення антикорупційної експертизи** з метою виявлення в чинних нормативно-правових актах і проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, та розроблення рекомендацій по їх усуненню.

Законом України «Про запобігання корупції» встановлено такі види антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів:

1) *обов'язкова*, яку здійснює:

- розробник нормативно-правового акта (пояснювальна записка);
- Міністерство юстиції України (висновок правової/антикорупційної експертизи);
- Комітет Верховної Ради України (висновок Комітету Верховної Ради України).

Міністерство юстиції України проводить обов'язкову антикорупційну експертизу всіх проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Кабінету Міністрів України.

Антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, здійснює комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією;

2) *ініціативна*, яку здійснює:

- Національне агентство з питань запобігання корупції (висновок Національного агентства);
- громадськість (за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб надаються пропозиції/рекомендації).

Національне агентство може проводити за власною ініціативою у встановленому ним порядку антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

Громадську раду при Національному агентстві залучають до проведення ним антикорупційної експертизи.

Національне агентство також здійснює періодичний перегляд законодавства на наявність у ньому корупціогенних норм і надає Міністерству юстиції України пропозиції щодо включення їх до плану проведення антикорупційної експертизи, передбаченого частиною четвертою цієї статті.

До проведення такого моніторингу Національне агентство може залучати громадські об'єднання, наукові установи, у тому числі на умовах державного замовлення на підставі відкритого конкурсу.

У свою чергу суб'єкт видання (прийняття) відповідного акта в обов'язковому порядку має розглянути результати антикорупційної експертизи, у тому числі громадської;

- **проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, що передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджує Національне агентство, на підставі вимог статті 56 Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі щодо відомостей, поданих особисто.**

Метою здійснення спеціальної перевірки щодо зазначених осіб – підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, та запобігання прийняттю на службу осіб, у

яких у разі призначення виникатиме конфлікт інтересів. Зазначений механізм дає змогу керівнику державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування отримати всебічну інформацію про кандидата на зайняття посади та прийняти об'єктивне рішення про його призначення або відмовити у призначенні.

Організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника (заступника керівника) державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування або їхнього апарату, на зайняття посади в якому претендує особа.

Відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції» спеціальній перевірці підлягають відомості про особу, зокрема щодо:

- наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким особу притягнуто до кримінальної відповідальності, у тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;
- факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;
- достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- наявності в особі корпоративних прав;
- стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання;
- відношення особи до військового обов'язку;
- наявності в особі допуску до державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади;
- поширення на особу заборони обіймати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону України «Про очищення влади».

Процедуру проведення спеціальної перевірки врегульовано нормами статті 57 Закону України «Про запобігання корупції», а також Порядком проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 171. Особливості організації проведення спеціальної перевірки щодо кандидатів на посаду судді визначено Законом України «Про судоустрій і статус суддів»;

- **ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення** (відомості про фізичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення). На цей час Національне агентство з питань запобігання корупції

здійснює заходи щодо початку ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Наразі ж в Україні функціонує **Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення** (далі – Реєстр), держателем якого є Міністерство юстиції України (пункт 3 постанови Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 171).

Відповідно до Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 11 січня 2012 року №39/5, **метою створення і функціонування такого Реєстру є:**

1) забезпечення єдиного обліку осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
2) забезпечення в установленому порядку проведення спеціальної перевірки відомостей про осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

3) аналіз відомостей про осіб, які вчинили корупційні правопорушення, для визначення сфер державної політики та посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, з найбільшими корупційними ризиками;

4) забезпечення проведення звірки переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, з відомостями, що містяться в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення, в порядку, визначеному чинним законодавством.

Підставою для внесення до Реєстру відомостей про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, є:

1) електронна копія рішення суду, яке набрало законної сили;
2) завірена в установленому порядку паперова копія наказу про накладення або зняття дисциплінарного стягнення.

Реєстратор вносить до Реєстру відомості *в день отримання* електронної копії рішення суду, завіреної паперової копії наказу про накладення чи зняття дисциплінарного стягнення або *наступного робочого дня*.

Відомості з Реєстру надають у вигляді **витягу з Реєстру та інформаційної довідки [38]**.

Безоплатний цілодобовий доступ до відомостей з Реєстру здійснюється через офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України шляхом пошуку і перегляду такої інформації про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;
- 2) місце роботи, посада на час вчинення корупційного правопорушення;
- 3) склад корупційного правопорушення;
- 4) вид покарання (стягнення);
- 5) спосіб вчинення дисциплінарного проступку;
- 6) вид дисциплінарного стягнення.

- **вимоги щодо прозорості та доступу до інформації.**

Суб'єктам, зазначеним у статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», на яких поширюється дія цього Закону, забороняється відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом, і надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону;

- **запровадження засад запобігання корупції в діяльності юридичної особи**, які передбачають: обов'язок керівників, засновників (учасників) юридичної особи забезпечувати проведення регулярної оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи і здійснення відповідних антикорупційних заходів; розробку антикорупційної програми юридичної особи як комплексу правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції в діяльності юридичної особи; запровадження посади особи, відповідальної за реалізацію антикорупційної програми юридичної особи [28].

1.6. Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики

Взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства у сфері формування та реалізації антикорупційної політики – необхідна умова їхньої ефективної і прозорої діяльності. Для запобігання корупції можна використовувати різні заходи, але жоден з них не буде успішним, якщо під час їх реалізації не буде підтримки суспільством.

Досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції є головною передумовою її подолання.

Тому участь громадськості в заходах запобігання і протидії корупції визначаються у низці міжнародних договорів як ключовий аспект у взаємодії з державними органами.

Міжнародно-правовим стандартом у цьому аспекті є положення статті 13 Конвенції ООН проти корупції, якими передбачено, що кожна держава вживає належних заходів у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, створених нею. **Таку участь варто зміцнювати за допомогою таких заходів, як:**

- 1) посилення прозорості й сприяння залученню населення до процесів прийняття рішень;
- 2) забезпечення для населення ефективного доступу до інформації;
- 3) проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах й університетах;

4) повага, заохочення та захист свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію.

Держава зобов'язана вживати належних заходів для забезпечення того, щоб відповідні органи з протидії корупції були відомі населенню, і забезпечує доступ до таких органів для надання їм повідомлень, у тому числі анонімно, про будь-які випадки, які можна розглядати як злочин [1].

Положеннями **Стамбульського плану дій** передбачено підтримку активної участі громадськості в реформах сприянням суспільному обговоренню проблеми корупції й участі громадян у запобіганні її проявів шляхом:

1) ініціювання на різних рівнях кампаній підвищення обізнаності та просвіти громадськості щодо негативних наслідків корупції і спільних зусиль для запобігання корупції разом з організаціями громадянського суспільства, такими як об'єднання громадян, професійні спілки, засоби масової інформації тощо, а також приватним сектором, представленим торговими палатами, професійними об'єднаннями, приватними компаніями, фінансовими інституціями тощо;

2) залучення громадських організацій до моніторингу програм і діяльності в публічному секторі, а також забезпечення таких організацій необхідними методикою та навиками допомоги в попередженні корупції;

3) розширення співпраці в антикорупційній роботі між державними структурами, громадськими організаціями, приватним сектором, професійними органами, науково-дослідницькими незалежними центрами;

4) прийняття законів і підзаконних актів, що гарантують громадським організаціям необхідні права для забезпечення активної участі їх в антикорупційній роботі;

5) забезпечення доступу громадськості до інформації, зокрема інформації з питань антикорупції [7].

Результатом імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство стало закріплення **права участі громадськості у заходах щодо запобігання корупції в Законі України «Про запобігання корупції»**.

Так, відповідно до положень статті 21 Закону України «Про запобігання корупції» громадські об'єднання, їхні члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких було вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

2) запитувати та отримувати від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в порядку, передбаченому Законом України «Про доступ до публічної інформації», інформацію про діяльність щодо запобігання корупції;

Довідково. Відповідно до пункту 16 і 17 частини першої статті 11 Закону України «Про запобігання корупції» до повноважень Національного агентства належить: інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції; залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики.

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

9) здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Крім того, на сьогодні актами Кабінету Міністрів України визначено низку завдань щодо налагодження взаємодії з громадськістю для залучення її до формування та реалізації державної політики, серед яких: проведення консультацій з громадськістю; взаємодія з громадською радою (Регламент Кабінету Міністрів України, постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996); сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органу виконавчої влади (постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року № 976). Органи виконавчої влади також мають забезпечити реалізацію Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68 і міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд», серед основних завдань яких є також сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики.

Одним з механізмів участі громадськості у запобігання корупції є здійснення контролю за діяльністю Національного агентства, який забезпечується через Громадську раду при Національному агентстві.

Громадську раду при Національному агентстві утворює та формує Кабінет Міністрів України з 15 осіб на підставі результатів конкурсу.

До повноважень Громадської ради при Національному агентстві належать:

- 1) заслуховування інформації про діяльність, виконання планів і завдань Національного агентства;
- 3) надання висновків за результатами експертизи проектів актів Національного агентства;
- 3) делегування для участі в засіданнях Національного агентства свого представника з правом дорадчого голосу;
- 4) затвердження щорічних звітів про діяльність Національного агентства [28].

Відповідно до положень частини 5 статті 55 Закону України «Про запобігання корупції» Громадську раду при Національному агентстві залучають до проведення ним антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України або Кабінету Міністрів України.

Також однією із важливих форм взаємодії є інформування громадян і здійснення правоосвітньої роботи спільно з інститутами громадянського суспільства.

Про це йдеться у розділі 5 Антикорупційної стратегії, яка передбачає необхідність ухвалення Національним агентством у співпраці з інститутами громадянського суспільства плану заходів, орієнтованого на різні соціальні та вікові групи і спрямованого на комплексне вирішення проблеми толерантного ставлення населення до корупції, яка б включала:

- регулярне проведення інформаційних кампаній, спрямованих на формування психологічної установки у населення щодо несприйняття корупції як способу розв'язання проблеми;
- підвищення рівня правової свідомості населення, зокрема в частині обізнаності громадян щодо своїх прав і свобод, механізму їх реалізації та правових способів захисту;
- роз'яснення найбільш важливих антикорупційних заходів, здійснюваних у державі, положень законодавства про запобігання та протидію корупції, зокрема в частині визначення видів та форм корупційної поведінки;
- системне запровадження проведення освітніх заходів щодо моделей поведінки у тих чи інших ситуаціях з можливими корупційними ризиками;
- запровадження культури повідомлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти вчинення корупційних правопорушень;
- подолання пасивності суспільства щодо протидії корупції, залучення широких верств населення до активної участі в антикорупційній діяльності;
- підвищення рівня довіри до антикорупційних та інших державних органів, уповноважених на здійснення заходів із запобігання та протидії корупції.

Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265, зокрема, передбачає: проведення на постійній основі інформаційних кампаній, орієнтованих на різні

соціальні групи та спрямованих на розв'язання проблеми толерантного ставлення до корупції, підвищення рівня співпраці влади та громадян у протидії корупції.

У зв'язку із зазначеним та для вирішення інших питань комунікативної політики Національне агентство розробило Комунікаційну стратегію.

Ключова мета Комунікаційної стратегії – формування в суспільстві неприйняття корупційних моделей поведінки й активної громадянської позиції щодо виявлення та повідомлення таких фактів.

Основні цілі Комунікаційної стратегії:

- формування нетерпимості до будь-яких видів корупційних проявів і мотивація громадян до активної протидії корупції;
- створення комплексних, довгострокових і збалансованих комунікацій, спрямованих на підвищення рівня обізнаності суспільства;
- інформування компетентних органів влади про будь-які корупційні прояви;
- регулярне інформування цільових аудиторій про заходи, програми, дослідження, реформаторські ініціативи, освітні ініціативи Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом використання різних засобів комунікації, у тому числі через проведення регулярних та ефективних інформаційних і рекламних кампаній;
- підвищення рівня обізнаності цільових аудиторій з особливостями роботи Національного агентства, розвитком інституції, у тому числі через забезпечення прозорості діяльності органу, налагодження ефективної співпраці з організаціями громадянського суспільства, науковим та експертним середовищем;
- створення інформаційної ситуації, за якої громадяни почали б долучатися до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики, у тому числі завдяки переконанню у необхідності та можливості змін, що призведуть до доброчесної влади.

Реалізація комунікації Національного агентства здійснюється шляхом проведення інформаційних і рекламних кампаній відповідно до ключових напрямів роботи. Для цього буде використано весь арсенал інструментів комунікацій: роуд-шоу, прес-конференції, брифінги, прес-зустрічі, тренінги, круглі столи, презентації тощо.

Планується, що всі кампанії відбуватимуться у співпраці з центральними, регіональними та міжнародними ЗМІ. На центральному та регіональному рівні: прес-конференції, розсилання важливих прес-релізів, поширення відео-релізів, інфографіків тощо.

На міжнародному рівні, зокрема, використовуватимуть такі засоби:

- інтерв'ю для журналістів, які спеціалізуються на подіях, насамперед антикорупційній сфері в Україні;
- розсилання найважливіших прес-релізів англійською мовою у міжнародні ЗМІ та інформаційні агенції.

Таким чином, одним з пріоритетних напрямів антикорупційної політики країни є участь громадськості в процесі запобігання і протидії корупції, яка повинна сприяти

налагодженню системного діалогу органів влади і громадськості, підвищенню якості підготовки та прийняття рішень з антикорупційних питань державного і суспільного життя з урахуванням думки громадськості, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень.

1.7. Антикорупційне навчання

Безумовно, антикорупційне навчання є основою запобігання корупції, адже його ефективне проведення поєднує пропаганду правомірної поведінки, виховання правосвідомості і громадянської етики, усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя.

Зі створенням Національного агентства з питань запобігання корупції, яке забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики, організація та координація проведення таких навчань в антикорупційній сфері стали пріоритетами у його діяльності.

Системна робота з роз'яснення основних положень антикорупційного законодавства, проведення тренінгових навчальних курсів для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування є одним з першочергових завдань Національного агентства.

Така діяльність провадиться в рамках реалізації положень розділу 3 Антикорупційної стратегії, які визначають, серед іншого, повноваження спеціально уповноваженого органу з питань запобігання корупції забезпечити регулярне навчання службовців з питань етики та дотримання антикорупційних вимог, запровадити здійснення на постійній основі підвищення кваліфікації осіб, уповноважених на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, з питань запобігання корупції та етичних стандартів поведінки з урахуванням можливості запровадження з цих питань електронної системи оцінки знань.

Відповідно до Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2015–2017 роки Національне агентство визначено відповідальним органом за виконання визначених нею заходів, таких як проведення тренінгів для працівників уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, конфлікту інтересів, організації роботи з повідомленнями викривачів про корупцію, аналізу корупційних ризиків і підготовки антикорупційних програм.

Для забезпечення здійснення системної роботи з антикорупційного навчання серед працівників державних органів і посадових осіб місцевого самоврядування і на центральному рівні, і в регіонах уповноваженим підрозділам (особам) з питань запобігання та виявлення корупції, які функціонують у центральних і місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування та підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери їх управління, слід активно використовувати розроблені Національним агентством матеріали.

Адже завданнями цих підрозділів (осіб), відповідно до положень Типового положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 706 від 4 вересня 2013 року, є надання методичної та консультативної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства та проведення організаційної і роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції для працівників державних органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Однією з поширених форм такої діяльності є проведення з працівниками тренінгів і семінарів на відповідну тематику. У рамках організації цієї роботи та з метою забезпечення ефективності даного інструменту необхідно планувати проведення вказаних заходів з урахуванням рівня поширеності корупційних проявів серед працівників, характеру вчинюваних корупційних правопорушень, а також проблемних питань, які виникають під час застосування положень антикорупційного законодавства.

З метою підвищення рівня правових знань працівників державних органів і посадових осіб місцевого самоврядування у сфері запобігання корупції проведення таких семінарів і тренінгів потрібно здійснювати на постійній основі.

Уповноваженим підрозділам (особам) з питань запобігання та виявлення корупції рекомендовано проводити навчання за програмою тренінговою навчального курсу «Правові засади та практичні аспекти запобігання корупції» не менш як двічі на рік.

У разі необхідності в рамках базового тренінгового навчального курсу вбачається за доцільне розробка окремих тренінгових програм з актуальних питань. Наприклад, до початку подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не зайвим буде проведення тренінгу з роз'яснень вимог антикорупційного законодавства щодо фінансового контролю та моніторингу способу життя.

У разі набрання чи втрати чинності антикорупційних законів та інших нормативно-правових актів варто буде забезпечити організацію тренінгу з роз'яснень передбачених змін.

Для визначення переліку питань, з яких необхідно провести навчання, доречно організація опитування працівників державних органів і посадових осіб місцевого самоврядування, результатом якого може бути розробка тренінгових програм. *Наприклад*, працівниками до обговорення пропонують питання з обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, одержання подарунків, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, спільної роботи близьких осіб. На основі таких пропозицій доцільне проведення узагальненого тренінгу щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у системі органів виконавчої влади, основна мета якого – ознайомлення слухачів з вимогами законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції, а також впровадження стандартів доброчесності на основі розроблених Національним агентством і ПРООН методичних і навчальних матеріалів.

Кількість слухачів, яка необхідна для проведення конкретного виду навчального заходу (лекція, тренінг, семінар, круглий стіл), виходячи з їхніх функціональних обов'язків, визначає уповноважений підрозділ (особа) з питань запобігання та виявлення корупції.

Звертаємо увагу, що додатково розроблені Національним агентством матеріали, зокрема дослідження, рішення, методичні рекомендації, роз'яснення тощо, містяться та постійно оновлюються на його офіційному веб-сайті – www.nazk.gov.ua, які можна знайти у відповідних розділах (антикорупційна політика, декларування, конфлікт інтересів, протидія політичній корупції, запобігання та виявлення корупції), а також на офіційній веб-сторінці у фейсбуці – www.facebook.com/NAZKgov/.

Наприклад, за посиланнями можна знайти таку інформацію:

- <http://nazk.gov.ua/zakonodavstvo-0> – рішення Національного агентства щодо електронного декларування;
- <http://nazk.gov.ua/vidpovidalnist-0> – інфографіки щодо відповідальності за недотримання вимог законодавства у сфері електронного декларування;
- <http://nazk.gov.ua/metodychni-rekomendaciyi> – Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб;
- <http://nazk.gov.ua/vidpovidalnist-1> – інфографіки щодо відповідальності за порушення законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції.

Таким чином, за результатами проведення навчань слухачі повинні:

- знати про основні напрями державної антикорупційної політики України у сфері діяльності їх установи, шляхи і принципи її реалізації;
- орієнтуватися у системі антикорупційних органів державної влади;
- розуміти зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів;
- знати основні положення антикорупційного законодавства, насамперед у частині своїх обов'язків, обмежень і вимог;
- знати про особливості функціонування інституту викривачів;
- бути поінформованими про процедуру притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією тощо.

2. Фінансовий контроль та моніторинг способу життя

2.1. Нормативно-правове забезпечення декларування в Україні

Один з ефективних способів запобігання корупції в державній сфері – посилення заходів фінансового контролю осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб.